

משה חיים פלח

1..... בגדר פסול מלאכה

3..... בשיטת הרמב"ם בדין פיתוי קטנה אונס

בגדר פסול מלאכה

בחולין (קז א) דאסמכינהו רבנן אמרי הטאת דצעו כלי [ומה"ט כייל להו תנא דמתני' מפני שאין ממלאין ואין מקדשין ואין מזין מי הטאת ואין נותנים לידים אלא צכלין ונתצאר ללדד דזכו יסוד דינא דמיס ראשונים ומיס שניים כשס דצמי הטאת צעינן דיבא מזה צשלישי ושונה צשציעי.

ונראה לצאר דכל הכך פסולי אסמכינהו אמרי הטאת, דהנה לענין מי הטאת איבא דינא דנפסלים צמלאכה הנעשית עמבן [ונחלקו צזה הרמב"ם והראצ"ד (פ"ז מפרה ה"ג) אי הוי פסול מלאכה או דיסוד הפסול משום דכל דעציד מלאכה איבא היסח הדעת] חולס הנה צגייען (נג א) אמר רבא מי הטאת ששקל צהן משקלות כשרה לא קשיא הא צגופן הא צכנגדן כו' יעו"ש, ויעוין צראצ"ד (הל' פרה טס) שכתב וז"ל כל מקום שתמלא פיסול על שס מלאכה לא תתלה אותו אלא על היסח הדעת חוץ מן העושה מלאכה צגוף המיס וצגוף האפר שנפסלין אפילו לא הסיח דעתו מהס מ"ע כתחילתה של פרה שהמלאכה פוסלת צה ויש לזה שורש צמסכת גיעין עכ"ל, ומצואר דצברי הראצ"ד דמלצד פסול מלאכה הנעשית

תנן המיס שנפסלו משתית הצהמה צכליס פוסלים וצקרקעות כשריס נפל לתוכן דיו קומום וקנקנתום ונשתנו מרריבן פסולין עשה צהס מלאכה או ששרה צהן פתו פסולין, ומצואר דנעילת ידיס טעונה מיס הרחוייס לשתיית צהמה, וכמו כן שינוי מראה ומלאכה פוסלים צמיס, ויעוין צר"ש דפירש טעמא דמיס שנפסלו משום דלא תקון רבנן נעילה אלא צרחויין לשתיית צהמה, אך ל"צ גדר הכ דינא, דאמאי צחמת לא תקון נעילת ידיס אלא צרחויין לשתייה.

ולענין מיס שנעשו צהס מלאכה כתב הר"ש (עפ"ד רש"י חולין קו א) דיש לומר משום דצטלס ונשתנו מתורת מיס [ולכאורה כוונתו לצאר צזה גס דינא דשינוי מראה] והרמב"ם פי' טעמא דמיס שנעשו צהן מלאכה משום דנעשו כשופכין.

ולכאורה היה נראה לדון צגדר הכך פסולין צאופ"א, דהנה לעיל (מ"צ) תנן דאין נותנין לידים אלא צכליס, ולקמן (מ"ה) תנן דאין נעילת ידיס כשרה אלא מכח נותן, וצטעמא דמילתא דצעינן כלי יעוין צראשונים

שנעשית צהן מלאכה עכ"ל, וצתום' ישנים שם תמהו דהא אין המלאכה פוסלת אחר קידוש, ויעוין צקה"י (עברות סי' לו) דציאר צשיעת רש"י דמלאכה צגוף המים דינא אחרינא הוא וכדצרי הראצ"ד ופוסלת אף אחר קידוש.

ומצתה יש לומר דזכו יסוד דינא דמלאכה פוסלת צמים לנטיילת ידיים, וכן זכו יסוד דינא דמים שנפסלו משתיית צבהמה פסולין לנטיילה, דהא תנן צפרה (פ"ח מ"ט) המים המוכים פסולים אלו הן המוכים המלוחים והפושרים ופירש הרמב"ם משום דלא הוו מים חיים ׀ואף דלענין נטיילת ידיים קי"ל כרצוי יוחנן דחמי האור נוטלין מהן לידים י"ל דצבה לא החמירן.

וכן לענין שינוי מראה, יעוין צפרי מגדים (סי' קס משצ"ז סק"א) דלידד לצאר דיסוד הפסול משום דאסמכינהו אמי חטאת דפסולין צשינוי מראה, ויעוין צמג"א וצצהגר"א שם.

עמהן, דאינה אלא עד קידוש ׀ולהראצ"ד הוא מדין היסח הדעת ׀איכא דין נוסף דהעושה מלאכה צגוף המים פסולן, והאי דינא הוא אף אחר קידוש (וע' חזו"א פרה ס"ז סק"י).

ובפרה (פי"א מ"א) ללוחית שהניחה מגולה וצא ומלאה מכוסה פסולה הניחה מכוסה וצא ומלאה מגולה אס יכולה החולדה לשחות הימנה או נחש לדצרי רצן גמליאל או שירד צה על צלילה פסולה ופירש רש"י צחולין (ע' צ) וז"ל הואיל והפרישו מהן לשחות הרי נעשה צהן מלאכה ונפסלו וכשמקיאות פוסלות את הראשונות דמי חטאת נפסלו צמלאכה אחרת כדאמרינן צמסכת גיעין כו' יעו"ש וצתום' שם.

וביומא (יד א) נתכוון להזות על הצהמה והזה על האדם אס יש צאוצ ישנה נתכוון להזות על האדם והזה על הצהמה אס יש צאוצ לא ישנה (וע' פרה פי"צ מ"ג) ופירש רש"י לא ישנה דנפסלו צמלאכה דהזאה של צבהמה אין שם הזאה עליה והוו להו כמים

בשיטת הרמב"ם בדין פיתוי קטנה אונס

ללא חמירה מגדולה דחינה נאסרת אלא אם זינתה ברצון ולא בגוונא דנאנסה.

ונראה לבאר דהנה לקמן בפרק אלו נערות (לו ז) אמרי' דמי שילא עליה שם רע אין לה קנס ובפשוטו היינו משום דהויא בחזקת צעולה, אך הרמב"ם (פ"ג מערה בחולה ה"ז) פירש באופ"א וז"ל אני אומר שזה שנאמר בתורה אל תחלל את בתך להזנותה, שלא יאמר האז הואיל ולא חייבה תורה מפתח ואונס אלא שיתן ממון לאז הריני שוכר צחי הצחולה לזה לצוא עליה בכל ממון שארלה או אניה זה לצוא עליה בחנם שיש לאדם למחול וליתן ממונו לכל מי שירצה לכך נאמר אל תחלל את בתך להזנותה, שזה שחייבה תורה לאונס ולמפתח ממון לא מלקות בשאירע הדבר מקרה שלא מדעת אציה ולא הכינה עלמה לכך כו' ואין קונסין אותה שלא חייבה תורה קנס אלא לאונס ומפתח אבל זו שהכינה עלמה לכך בין מדעתה בין מדעת אציה הרי זו קדשה, ואיסור קדשה אחד הוא בין בצחולה בין בצעולה ולפיכך אמרו חכמים שהיולא עליה שם רע צילדותה אין לה קנס כמו שבארנו שהרי זו בחזקת שהפקירה עלמה לדבר זה ברלונה עכ"ל, הרי מצוהר צדברי הרמב"ם דשם מפתח אינו אלא בגוונא דחיכו פיתה אותה, אך היכא שהפקירה עלמה לדבר זה ברלונה אין זה בכלל מפתח.

ומעתה נראה דסבירא ליה להרמב"ם דכל מאי דאמרינן דפיתוי קטנה אונס

אמר רבי אלעזר האומר פתח פתוח מלאתי נאמן לאוסרה עליו ואמאי ספק ספיקא הוא ספק תחתיו ספק לאו תחתיו ותת"ל תחתיו ספק באונס ספק ברלון לא לריכא באשת כהן ואצט"א באשת ישראל וכגון דקציל צה אצוב קידושין פחותה מצת ג' שנים ויום אחד, ותמהו תוס' דצכה"ג נמי איכא ספק ספיקא ספק באונס ספק ברלון ותת"ל ברלון שמה בצקנותה זינתה דפיתוי קטנה אונס הוא וכדאיתא ציצמות (סא ז) ותירלו דשם אונס חד הוא.

אולם הרמב"ם כתב צה"ל סועה (פ"ד ה"ז) וז"ל קטנה שהשיאה אציה אם זינתה ברלונה נאסרה על צעלה עכ"ל, וכן כתב הרמב"ם צה"ל איסורי ביאה (פ"ג ה"ז) וז"ל הצא על הקטנה אשת הגדול אם קידשה אציה הרי זה בחנק והיא פטורה מכלום ונאסרה על צעלה כמו שביארנו צהלכות שועה עכ"ל, ויעוין צמ"מ שכתב דמקור דברי הרמב"ם מסוגין ומכח קושית התוס', ויעו"ש מש"כ צישוצ דברי הגמ' ציצמות, אלא דצסו"ד תמה צדצברי הירושלמי צסועה איתה להדיא דקטנה אין לה רלון להאסר על צעלה.

ונראה לדון צישוצ דברי הרמב"ם, דהנה יש לדקדק צלשון הרמב"ם צהלכות סועה שכתב "קטנה שהשיאה אציה אם זינתה ברלונה נאסרה" דאמאי הולרך לבאר דחינה נאסרת אלא אם זינתה ברלונה, הא פשיטא

והנה כבר עמד צביאור הגר"א (אהע"ז ס"ו סקמ"ז) דהרמז"ס גופיה יישב דברי הירושלמי, דיעוין ברמז"ס (פ"ג מסועה ה"ד) שכתב וז"ל קטנה שהשיאה אביה אם זינת ברלוונה נאסרה על בעלה לפיכך מקנין לה, לא להשקותה אלא לפוסלה מכתובתה כמו שאמרנו, אבל קטנה בת מיאון אין מקנין לה שאין לה רגון להאסר על בעלה ואפילו היה כהן לא נאסרה עליו עכ"ל, ומצואר דמפרש דברי הירושלמי דקטנה אין לה רגון להאסר על בעלה בקטנה שנתקדשה קידושי מיאון דוקא, וכ"כ הרמז"ס צהל' איסורי ביאה (שס) וז"ל הבא על הקטנה אשת הגדול אם קידשה אביה הרי זה בחנק והיא פטורה מכלום ונאסרה על בעלה כמו שציארנו בהלכות שועה, ואם היא בת מיאון מכין אותה מכת מרדות והיא מותרת לבעלה ואפילו היה כהן עכ"ל.

אולם הנה צירושלמי שם צעי האם אדם מפריש מנחת סועה על אשה שלא מדעתה כשם דמחוסרי כפרה אין לריכין דעת, וז"ל הירושלמי אחר מהו שיפריש עליה חוץ מדעתה, ייבא כיי דרבי יוחנן ארבעה מחוסרי כפרה מפרישין עליהן שלא מדעתן ואילו הן הזב והזבה והמאורע והיולדת שכן אדם מפריש על זנו הקטן והוא נתון צעריסה כו' וכאן סועה קטנה אין את יכול דמר ר' זעירא רבי יסא צעס ר' יוחנן קטנה שזינתה אין לה רגון להיאסר על בעלה עכ"ל, וכבר תמה הגר"א דלדברי הרמז"ס דמייירי בקטנה בת מיאון דוקא מאי קאמר, והא מ"מ משכחת לה דאדם מביא על אשתו קטנה שלא מדעתה בקטנה שהשיאה אביה.

הוא היינו דוקא בפיתוי כמשמעו, דהיבא פיתה אותה אחר השיבא כאלוסיא [ולקמן (נא) מסקינן דכל היבא דתחילתה ברלון וסופה באונס השיב אונס מאי טעמא יבא אלבעה, ויש לומר דבקטנה אף עלם הפיתוי השיב אונס] אך היבא דהפקירה עלמה לדבר זה ברלוונה לא השיבא אונס כלל, וככה"ג שפיר נאסרת על בעלה, ויש לומר דזבו דדקדק ברמז"ס לומר ד"קטנה שהשיאה אביה אם זינת ברלוונה נאסרה" דהך ברלוונה אחי לאפוקי פיתוי קטנה דנמי אינו בכלל רגון, וכמצואר בסוף לשון הרמז"ס הנ"ל "בחזקת שהפקירה עלמה לדבר זה ברלוונה" הרי ד"ברלוונה" אחי לאפוקי פיתוי.

ובפרק ארבעה אחין (ג ז) דאמרין פיתוי קטנה אונס הוא מייירי בגוונא דהחליפו נשותיהן זל"ז יעוין שם, וככה"ג הוי כפיתוי, וכן צפרק הבא על יצמתו (סא ז) אמר רבי אליעזר כהן לא ישא קטנה ומסיק רבא דטעמא משום דחיישינן שמא תתפתה עליו ופרכי' אי הכי אפי' בישראל נמי ומשני פיתוי קטנה אונס הוא ואונס בישראל מישרא שרי, והתם נמי לא חיישינן אלא לפיתוי [ושו"ר צישועות יעקב (אהע"ז ס"ו קעח סק"ז) דעמד צעיקר הדבר דדעת הרמז"ס לחלק בין פיתוי קטנה לבין קטנה שזינתה מעלמה יעו"ש].

אולם המגיד משנה תמה עוד מדברי הירושלמי (פ"ג מסועה ה"א) דאמרין קטנה שזינתה אין לה רגון להאסר על בעלה, וסיים וז"ל ומעתה לריכין אנו ראיב גמורה לדברי רבינו ובקשתיה ולא מלאתיה.

מבואר דשומרת יבם מקנין לה ונאסרת על צעלה.

ויעוין צבית הלוי (ה"ג סי' מ) דהאריך לצאר בדברי הרמב"ם, דחלוק זיכודו איסור זנות שע"י קינוי וסתירה מאיסור ע"י זנות דעלמא, דהנה צסועה (כו ז) איתא שכבת זרע פרע לדבר אחר כו' אמר רבא פרע לשקינא לה דרך איברים א"ל אציי פריולותא דעלמא היא ופריולותא מי אסר רחמנא כו' מהו דתימא דקפידא דצעל תליא רחמנא וצעל הא קא קפיד קמשמע לן, הרי דס"ד דנאסרת אף צדרך איברים אף דלא הוי זיאה ומשום דצקפידא דצעל תלא רחמנא, ויש לומר דאף למסקנא תלי צקפידא דצעל, אלא דמ"מ נתמעט דרך איברים.

וכתב הצית הלוי דה"נ הא דשומרת יבם שזינתה אינה נאסרת היינו דוקא צלא קינוי וסתירה, אך צקינוי וסתירה נאסרת אף שומרת יבם [וכן יישצ צזה דברי הרמב"ם (פ"א מסועה ה"א) גצי משמש מת, וכן הא דמשמע מדברי הרמב"ם (פ"א מסועה ה"ז) דצעינן קרא למעוטי קטן פחות מצן ע' דלא אסר אף דאין ציאתו חשיבא ציאה].

וכבר עמד צעיקר הדבר המאירי (סועה כג ז) וז"ל שומרת יבם שקינא לה יבם שלה אינה שותה שאף זו אינה תחת אישה ומ"מ קנוי קנוי ליאסר עליו צסתירה ולהפסידה כתוצתה שעל נכסי אחיו כך למדו מפי השמועה איש איש כי תשעה אשתו לרצות ארוסה ושומרת יבם לקנוי ר"ל להיות קנוים קנוי להפסד כתוצה ולאיסור אחר הסתירה

ובאמת דיג לתמוה עוד צעיקר לשון הירושלמי "קטנה שזינתה אין לה רלון להאסר על צעלה" דהא לדברי הרמב"ם דמיירי צקטנה צת מיאון טעמא משום דקידושי מיאון לא הוו קידושינ גמורין [אף מדרבנן דהא נפקא צמיאון צלא גטן ולהכי לית צבו איסור סועה, וכן מה"ע אף צאשת כהן אינה נאסרת אף דאשת כהן אסורה אף צאונס, וא"כ מאי קאמר דאין לה רלון וכן העתיק הרמב"ם גופיה האי ליטנא, דמשמע דטעמא משום חסרון רלון.

ונראה צציאור דברי הרמב"ם, דהנה ציצמות (פא א) אמר רב המנונא שומרת יבם שזינתה פסולה ליצמה, אף צסועה (יה ז) מסקינן אמרי צמערצא לית הלכתא כרצ המנונא וכן פסק הרמב"ם (פ"צ מיבום וחליצה ה"ב) היצמה שזינת והיא זקוקה לא נאסרה על יצמה אלא רנה חולץ רנה מיבם עכ"ל וכ"פ הרמב"ם צבה' סועה (פ"ד ה"ז) וז"ל כל שתצעל ולא תהיה אסורה לו אינו מתנה עמה, לפיכך אס כנס יצמתו אינו מגלגל עליה שלא זינתה כשהיתה שומרת יבם אצל מגלגל עליה שלא זינתה תחת אחיו שאס זינתה תחת אחיו הרי זו אסורה עליו עכ"ל.

ותמהו האחרו' דצהל' סועה (פ"צ ה"ב) כתב הרמב"ם וז"ל ואלו הן הנשים שאינן ראויות לשתות אף על פי שהיא רולה לשתות וצעלה רולה להשקותה אלא יולאות צלא כתוצה מציבואו עידי סתירה אחר עידי קינוי ויאסרו על צעליהן לעולם, וחמש עשרה נשים הן ואלו הן ארוסה ושומרת יבם וקטנה אשת הגדול וגדולה אשת הקטן כו' עכ"ל, הרי

ומעתה יש ליישב היטב דברי הרמב"ם, דיש לומר דאישות דקטנה צת מיאון, אף דלא חשיבא אישות גמורה, ומכאי עמא אינה נאסרת בזנות, ואף צאשת כהן דלא חשיבא זונה, מ"מ היכא דקינא לה ונסתרה שפיר ראוייה להאסר, דיש לומר דדמיא לשומרת יצם דנמי לא הויא אישות גמורה ואינה נאסרת בזנות, ואעפ"כ נאסרת בזנות דקינאי וסתירה, אלא דכיון דלדין זנות דקינאי וסתירה צעינן דין רלון ודעת דוקא, ממילא אינה נאסרת כיון דקטנה אין לה רלון להאסר על צעלה.

ומעתה מיושבים היטב דברי הירושלמי, דאמרין דלא משכח"ל דאדם מציא מנחת סוטה על אשתו קטנה כיון דקטנה אין לה רלון להאסר על צעלה, דאף דהך מימרא מיירי בקטנה צת מיאון דוקא, וקטנה שהשיאה אביה שפיר נאסרת, אף מ"מ כיון דקטנה שזינתה אינה נאסרת מחמת פרשת סוטה דקינאי וסתירה אלא מחמת פרשת סוטה דעלמא, ממילא ל"ש צה השקאה ואכתי לא אשכחנא דאדם מציא מנחת סוטה על אשתו קטנה.

והנה צבכג"א שם תמה עוד מדברי הירושלמי (פ"א דסוטה ה"ב) שאלו את צן זומא מפני מה ספק רשות היחיד עמא אמר לון סוטה מהיא אמרו ליה רשות היחיד ספק אמר לון מזינו שהיא אסורה לביתה מכאן אתה דן לשרץ מה כאן רה"י אף להלן רה"י ומה כאן שיש צו דעת לשאול אף להלן דצר שיש צו דעת לשאול, מיליכוון דרצנן פליגינן דמר ר' זעירא ר' יסא צבס ר' יוחנן קטנה שזינתה אין

ותחת אישה למטע בארוסה ושומרת יצם שלא להיות קנוים קנוי לענין השקאה ואף על פי ששומרת יצם שזינתה מותרת ליצמה וכן שאם מתה מותר בצאמה כמו שהצבאר בתלמוד המערב שצפרק שני אלמא אין זה אישות כלל מ"מ כל שרואה אותה פרוצה יכול לקנות לה והיא גרמה אחר כן ליאסר עליו ולהפסיד כתוצאה צסתירתה ויש חולקין צזו ופירשו דמתני' אליבא דרבי עקיבא דאמר שומרת יצם שזינתה אסורה לצעלה ואין נראה כן עכ"ל.

והזינן צפשוטו דחלוק ציסודו איסורא דסוטה שע"י קינאי וסתירה מאיסורא דסוטה צלא קינאי וסתירה וצבאמת עיקר איסורא דסוטה שנצעלה ודאי צלא קינאי וסתירה לא נכתב כלל צפרשת סוטה אלא ילפי' ליה (יצמות יא צ) מקרא דמחזיר גרושתו "לא יוכל צעלה הראשון לשו צלקחתה אחרי אשר הועמאה" לרצות סוטה שנצעלה ואכמ"לן וכמו כן חלוק צגדריו, וצאיסור סוטה דע"י קינאי וסתירה לא צעינן לכל גדרי ציאה ומשום דיסודו צקפידא דצעל.

ומעתה יש לדון, דאף דצאיסור סוטה דצלא קינאי וסתירה לא נתמעט אלא אונס, אף לא צעינן דעת דוקא, מ"מ לאיסור סוטה דפרשת קינאי וסתירה צעינן "רלון" דוקא, וקטנה כיון דלאו צת דעת היא "אין לה רלון להאסר על צעלה" ויתכן דגדר הדברים ד"מעלה צו מעל" לא שייך אלא היכא דנעשה מדעת, ולזה צעינן גדר דין דעת דגדלות דוקא].

לשחות אף על פי שהיא רוצה לשחות וצעלה
 רוצה להשקותה אלא יולאות צלח כתוצה
 משיבואו עידי סתירה אחר עידי קינוי ויאסרו
 על צעליהן לעולם, וחמש עשרה נשים הן ואלו
 הן ארוסה ושומרת יצם וקטנה אשת בגדול
 וגדולה אשת הקטן כו' ומניין שאינן ראויות
 לשחות שנאמר אשר תשטה אשה תחת אישה,
 תחת אישה פרט לארוסה ושומרת יצם שאינה
 תחת אישה, אשה פרט לקטנה, אישה פרט
 לאשת קטן כו' עכ"ל, הרי מצוה צדצרי
 הרמז"ם דקטנה אשת גדול שקינא לה
 וגסתרה נאסרה על צעלה, אלא דנתמעטה
 משתיה מקרא דאשה [ולפנינו לא מלינו הך
 דרשא לענין סוטה, ויעוין בתו"כ (פ' מאורע)
 גבי צועל נדה אשה פרט לקטנה כו' יעו"ש]
 ולכאורה הוא דלא ככל משנ"ת ויל"ד.

לה רצון להיאסר על צעלה והא תנינן כל שאין
 צו דעת לישראל ספיקו עהור, הא אם יש צו
 דעת לישראל ספיקו עמא צרם הכא אף על פי
 שיש צו דעת לישראל ספיקו עהור עכ"ל,
 ומשמע דכל סוטה קטנה אינה נאסרת ואף
 צהשיאה אציה יעו"ש, ולכאורה גם צזה יש
 ליישצ ע"ד ה"ל, דהרי דין ספק עומאה
 דילפי' מסוטה היינו מסוטה הנאסרת צקינאי
 וסתירה דעשתה תורה ספק כודאי ומהתם
 ילפי' לכל ספק עומאה, וצזה אכן הדין דאף
 צהשיאה אציה אינה נאסרת, אלא דצזינתה
 ודאי נאסרת מדין זנות דעלמא.

אלא דצטיקר משנ"ת צדצרי הרמז"ם יש
 להעיר, דהא כתב הרמז"ם (פ"צ מסוטה
 ה"צ - ה"ג) וז"ל ואלו הן הנשים שאינן ראויות